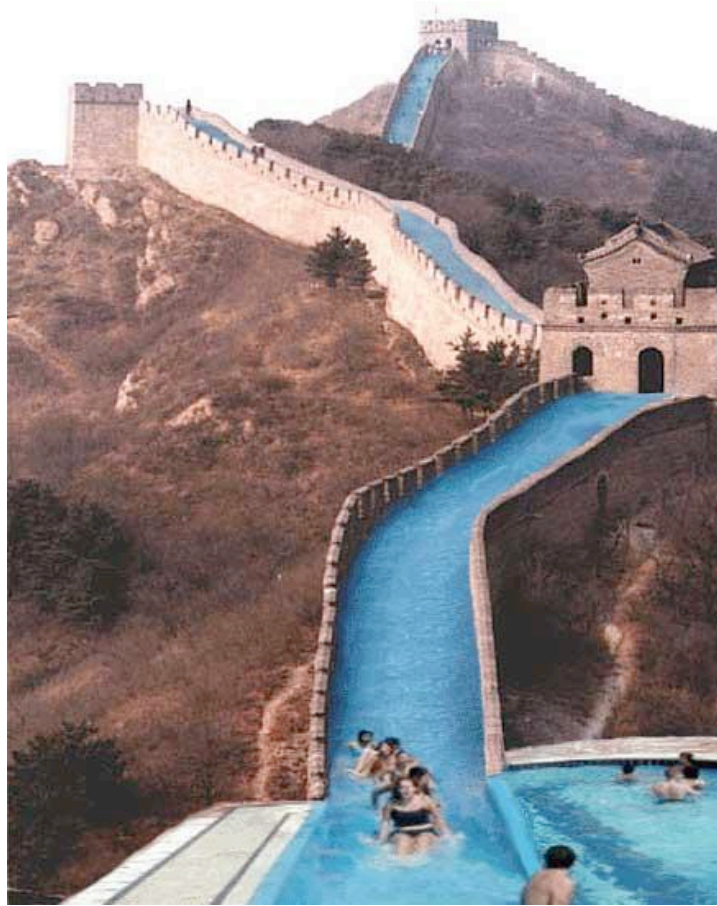

Metselvariaties voor beginners.

Pieter De Buysser

Studium Generale, 18 november 2009

Je gaat naar een groot plein in het midden van een gemiddelde stad. Je stelt vast wat je al weet: het is een marktplein. Je legt een steen op de grond en daarbovenop nog een. Je doet een dag of tien door, et voilà: je eerste muur is gebouwd.

Het is helemaal niet moeilijk. Ik zei het al: dit zijn metselvariaties voor beginners, gevorderden halen hiervoor ongetwijfeld hun neus op. Dat hebben ze dan goed geroken: gevorderden hebben hier niets te zoeken. Gevorderden zijn namelijk al veel te ver gevorderd in een toestand waarin het alles behalve bevorderlijk is zo ver gevorderd te zijn. Dit zijn metselvariaties voor beginners. Voor zij die willen beginnen. Dus voor zij die er een eind aan willen maken. Voor zij die vinden dat het tijd is om nog eens te zeggen: het is geschiedenis. Het is van 1989 geleden dat in onze streken de zin “*het is geschiedenis*” nog met recht kon worden uitgesproken over een tijdperk dat zich had opgehouden tot de dag voordien. Op 9 november 1989 werd De Muur platgegooid, einde van de Koude Oorlog, exit Communisme, triomf Kapitalisme. Zo wordt verteld.

Je staat op het marktplein, je kijkt naar de muur die je hebt gebouwd, een stevige, blinde muur. Je kijkt ernaar, je staart je blind. Dat is het moment waarop de Mauerschau begint. Teichoskopie. Mauerschau is een term uit het toneel, het is ogenblik waarop de toeschouwer naar een kale muur kijkt, en toch wordt de blik afgeleid naar buiten, naar een buiten dat om praktische redenen niet op de scene is voor te stellen, bijvoorbeeld wanneer de bode spreekt, wanneer er verslag wordt gedaan van wat zich buiten afspeelt. In het

moment van de Mauerschau dringt de buitenwereld zich op aan de binnenblijvers De Mauerschau is wat het publiek het buiten doet verbeelden. Je staat daar op je belachelijke marktplaats, blind gestaard voor je blinde muur en een buiten dringt zich aan je op, een buiten nog verder dan wat voorbij de randen van de muur ligt. Een onvoorstelbaar buiten dat je ogen breekt, en het spreekt.

“Those who do not move, do not notice their chains.” hoor ik een vrouwenstem roepen. Ik kijk rond en zie aan de andere kant van de straat Rosa Luxemburg. Ze komt in mijn richting gestrompeld, leunend op een winkelkarretje van de Carrefour. Ze botst ermee tegen een Opel Astra. De krassen in het koetswerk kunnen haar blijkbaar niet veel schelen. Het gaat niet goed met haar. Echt niet. Ze zou haar rode haren naar achter willen gooien maar dat lukt niet want ze heeft geen haar meer. Ze heeft - om het maar meteen onbeleefd te zeggen - ook geen hoofd meer. Ik zou haar een hand willen gaan geven, zeggen: “beste mevrouw Luxemburg, of Rosa -als u me toestaat- kan ik u iets aanbieden?” Maar ze zwalpt door de straat. Ik aarzel. Er komt een gorgelend geluid uit haar open strot. Ik steek de straat over, kom dichterbij haar, ze lijkt dronken. “Ik ben NIET dronken.” zegt ze. “Hier is niets te drinken voor mij”. Dat begrijp ik, zeg ik, maar als het u belieft ga ik gerust de aldi even in en koop ik een watertje, of een colaatje of misschien iets sterks? Zie ik er uit alsof ik een droge keel heb? Ik zeg “wel de bloedklonters lijken me toch al lange tijd geleden gestold, dus ik dacht ...” “Ik wil levend water, stromend water, vruchtwater en dat is hier niet te vinden.” Ik zeg sta me toe maar bij mij thuis heb ik een kraantje en als ik daaraan draai... “Ik spreek van een andere stroom beste vriend: Die Revolution ist das größte, alles andere ist Quark.” “Jazeker mevrouw, die ken ik, dat is een erg frappante

slagzin van u, maar u hebt ook gezegd: de grootheid van een vrouw ligt niet in haar kwaliteiten om een liefde te beginnen, maar in haar talent een liefde te beëindigen. Is het geen tijd dat u uw liefde voor de revolutie beëindigt?” Dat had ik beter niet gezegd. Ze wordt paars van woede. Ik bespaar u de details en ik ga voort met mijn lezing.

Harop naar een volgende metselvariatie!

Uit de sporen die 9 november 1989 getrokken heeft zijn we nog altijd niet opgestaan. Niet dat er sindsdien niets meer gebeurd is: ook 9/11 wordt wel eens omschreven als een historische breuk. Ik betwijfel dat, niet iedere historische gebeurtenis is daarom ook een breuk. Wanneer de vliegtuigen neerkwamen op New York was dat misschien enkel een uitvloeijing van een hoogmoed die zich sinds 1989 door niemand meer geremd voelde. Ik vertel over 9/11 als over de Icarusdag van het kapitalisme. Het Amerikaanse model heeft in haar cynisch optimisme het moslimfundamentalisme dat haar terroriseert mee veroorzaakt. Slavoj Zizek heeft er op gewezen dat het fundamentalisme een rechtsreeks gevolg is van het kapitalisme. Het liberaal democratische kapitalisme lost het fundamentalisme niet op, het veroorzaakt het. Met het kapitalisme is het gesteld als in *The Kingdom*, de reeks van Lars Von Trier: het is de dokter die het virus verspreidt. De komst van fundamentalisme is gelijktijdig aan het verdwijnen van seculier links in moslimlanden. 30, 40 jaar geleden had Afghanistan een sterke seculiere linkse beweging. De fundamentalisering van Afghanistan is het product van het opgenomen zijn in de geglobaliseerde wereld. De fundamentalistische verdwazing beperkt zich trouwens niet tot één godsdienst, laat staan één

streek. Hier zien we een zakje mens in Afghanistan,

Hier zien we een zakje mens in Kansas, het Christelijke equivalent van Afghansitan in de VS.

Tot in de 70iger jaren was Kansas het hart van de Amerikaanse linkse bewegingen. Die hadden daar hun roots.

“Every fascism is an index of a failed revolution” Walter Benjamin.

Het is overal waar het kapitalisme genadeloos toeslaat dat het excessen creëert. Niet alleen ver van ons, maar ook dichterbij. De hardnekkige, fundamentalistische geloofsovertuiging dat Vlaanderen onafhankelijk moet worden en zich panisch dient vast te knevelen aan de Vlaamse identiteit is het gevolg van angst voor een globaliserende wereld die de intrinsieke barbaarsheid van volkeren niet aanvaardt. De antraxaanvallen in de VS en de aanslag in Oklahoma werden niet gepleegd door fundamentalisten die nog

het vliegtuig moesten nemen om in Amerika te geraken. Dat waren gevallen van interne terreur. Terreur die niet alleen luid “knal” zegt maar ons vooral geduldig herhaalt dat de zuivere natiestaat een gevaarlijk fantoom is.

Na 1989 werden de VS de as van een unipolaire wereldorde, militair en technologisch zonder gelijken, en genereuze verdeler van een vermeend stateloze economische globalisering. Chomsky heeft vakkundig aangetoond dat als de Nurnberg wetten correct zouden zijn toegepast iedere na-oorlogse Amerikaans president tot aan Bush zou moet worden opgehangen. Het particuliere, nationale Amerikaanse belang werd een universele missie. En wij slapen, wij leven in deze vrede aan de aangename kant van de nieuwe muur. De Muur van Berlijn is niet omgegooid, hij is naar achter geduwd, hij staat in Lampeduza, Gibraltar en Cadiz. En wij slapen en worden door nachtmerries bezocht. Terwijl worden immigranten gedeporteerd, worden nieuwe territoria afgebakend in een wereld die nochtans de mond vol heeft van vrijheid van beweging.

Wat nu volgt is een wat vervelend lijstje. Ik ga het bv hebben over het onrecht aangedaan aan een Togolese ladbouwingenieur. Meestal worden dergelijke lijstjes gebruikt om bij het publiek een zeker effect van morele verontwaardiging te ontlokken. Nu, moest dat gebeuren, veel plezier ermee, het is niet mijn bedoeling. Ik weet niet wat morele verontwaardiging is. Omdat ik niet weet wat moraal precies is. En deze fundamentele filosofische twijfel belet niet dat ik tot mijn spijt één en ander weet, dat ik geïnformeerde ben en dat doet pijn.

Terwijl wij slapen heeft het begrip werkeloosheid een heel andere dimensie gekregen. In het Engels zegt men “ a shift from unemployment to underemployment,” ik zou dat vertalen als “van werkeloosheid naar

werkevoosheid”. Dat gaat over de ein-euro-job. Over de Pakistaanse artsen die in Londen taxichauffeur zijn. Over een Roemeense advocate die met dienstencheques in Brusselse gezinnen komt poetsen. Over, hier is hij, een Togolese landbouwingenieur die in het Antwerpse herenhuizen komt bezetten. En terwijl wij slapen achter onze muren van beton en prikkeldraad worden er economische oorlogen uitgevochten, hebben chinezen het voor het zeggen in Afrikaanse mijnen, controleren Canadese managers door middel van hun beleggingsfondsen de maïsteelt in Peru... Terwijl ‘s nachts onze muren bewaakt worden boort een franse energiereus vrolijk fluitend op zijn vrije markt naar olie in Nigeria, maar een Nigeriaan die in de metro in Parijs gepofte kastanjes wil verkopen wordt opgepakt omdat hij geen vergunning heeft. Hij kan fluiten naar zijn vrije markt. Terwijl wij slecht gezind ontbijten, aan de nochtans aangename kant van de muur, richten zich over de hele planeet ministaatjes op die zich aan ieder gezag of staatsbelang onttrekken en waar de georganiseerde misdaad de wetten bepaalt. Terwijl wij in stilte ons werk doen zwelt in alle streken het spook van de mythische nationale identiteit tot giftige soufflés.

Ondanks dit wat vervelend lijstje zijn de plannen voor onze samenleving zijn opgeborgen. Het hoogste ideaal dat we kennen is “goed bestuur.”

Er is een nieuw begin nodig. Een epochale gebeurtenis. Een insnede in de tijd. Een cesuur die het oude van het nieuwe scheidt. Maar het zijn niet wij die beslissen wanneer deze gebeurtenis plaatsvindt. De gebeurtenis beslist voor ons. Wat we kunnen doen is op zijn minst klaar staan. Geoefend en getraind. Daarom deze variaties, als een eerste boek van Schmoll.

Dit zijn metselvariaties voor beginners. Lat's metsel een mureke.

Ik kom hier een muur optrekken uit een andere substantie dan beton en staalraad. De enige spatel die ik heb is het alfabet. Ik ben verteller, ik doe niet in cement. En zelfs als schrijver kan ik niet de expliciete ideologische regels kan ik veranderen. Ik kan wel proberen de erachter liggende, obscene, ongeschreven regels te herschrijven, te perverteren, te infiltreren en nat te maken, de woestijn van de werkelijkheid weer vruchtbaar maken.

Rosa is uitgeraasd. Ze was wreed in haar gat gebeten dat ik nog maar durfde te suggereren dat ze haar liefde voor de revolutie misschien beter kan dumpen. Ze zit op de grond naast haar winkelkarretje. Ze heeft een zak chips in de hand, barbecue taste. Ze nijpt erin en de zak ploft open, haar hand brengt de open zak naar boven en ze kapt de zak chips ristolend leeg in het gat in haar romp waar eens haar hoofd was. Een bescheiden kristalvormige constellatie van gassen en dampen stijgt van tussen haar schouders op, de grijze, nietszeggende lucht in, en ze hikt. “Godverdomme” zegt ze. “Het marxisme is een revolutionair wereldbeeld dat altijd moet blijven vechten voor nieuwe inzichten.” Ik zeg “zeg dat wel”, Lenin heeft een punt.

Maar waarom dat woord blijven gebruiken? Hoeveel moorden zijn er niet gepleegd in naam van het marxisme, hoeveel goelachs, hoeveel

executiemuren, hoeveel Berlijnse muren verdraagt de semantiek van een woord vooraleer het verpulverd tot grauwe as?

“Asse doet de rozen bloeien, dat weet ik van mijn vader”, zegt Rosa, “niets zo goed voor de rode rozen als asse.” Ik kijk haar aan, “je bent een verbazend goede buikspreker”. “Inderdaad” zegt ze, “ik spreek uit de buik, ik heb niets anders meer, mijn verstand ben ik verloren.”

Terwijl twintig jaar geleden de menigte in Berlijn de eerste bressen in de muur aan het hakken was, kwam Willy Brandt naar buiten. Er werd hem meteen een microfoon onder de neus geduwd. Brandt was burgemeester van Berlijn toen de muur werd opgetrokken in de vroege jaren 50. In 1989 was hij gelauwerd oud bondskanselier, ex minister van buitenlandse zaken, nobelprijs van de vrede in 1971. En hij zei: “Het is altijd mijn overtuiging geweest, dat een muur van beton en staaldraad, de stroom van de geschiedenis tegenhoudt.” En terwijl hakten de mensen verder. Vanaf het eerste gat in de muur kon de stroom van de geschiedenis weer vloeien, en dat deed ze. Even. Voor de onmenselijk korte duur van een revolutionair moment. Gedurende een korte periode lagen de mogelijkheden open als een onbevaren zee. Dat is de epochale gebeurtenis, het evenement waarin alles schijnt te kunnen, omdat het echt niet meer kan. Het ogenblik waarin de weg vrij komt omdat de weg compleet vastzit. Maar waar naartoe, in welke richting? Felipe Gonzales, de toenmalige premier van Spanje, nam zoals zo velen in die dagen een duik in de ronkende metaforen en van hem is de aangrijpende en misschien meest accurate beschrijving van de historische gebeurtenis van november 89 “De geschiedenis galoppeerde als een losgeslagen paard ruiteloos door de nacht van de val van De Muur.” Dat unieke moment, waarin de mogelijkheden los

komen van hun begrenzingen, waarin je springt in het ongewisse - je vindt
gelijkaardige beschrijvingen van het revolutionaire moment bij Buchner
bijvoorbeeld over de Franse revolutie, of bij De Certeau over mai 68- dat korte
moment waarin de brei van het gelijkmatige doorbroken wordt, waarin de
wetmatige machinerie van de herhaling kortsluit en de nacht verlicht wordt
door vonken, een ogenblik van onbeteugelde verspilling, een opschorting van
het doelgerichte handelen, het altijd al wegdraaiende ogenblik waar het
verlangen een indiaan te worden werkelijkheid wordt, zoals in dat ultrakorte
verhaal van Kafka dat al voorbij is als het nog moet beginnen “Als je toch eens
een indiaan was, meteen op je hoede, en op het hollende paard, scheef in de
lucht, altijd weer trilde over de trillende grond, tot je de sporen vergat, want er
waren geen sporen, tot je de teugels wegsmeet, want er waren geen teugels, en
nauwelijks het land voor je als glad gemaaide heide zag, al zonder paardennek
en zonder paardenhoofd.” dat unieke, zeldzame moment dat vervluchtigt waar
je bijstaat, heeft plaatst gevonden.

Maar de teugels zijn al snel gegrepen.

Het waren geen indianen maar hedgefundmanagers. Willy Brand had gelijk:
een muur van beton en staal draad houdt de stroom van de geschiedenis tegen.
En de bres die toen geslagen is heeft hier een open weidse vlakte gemaakt. Een
immense grote markt. Een gladde vlakte met als alfa en omega de vrijheid van
vergelijken. De big beach right open and ready for America's holiday from
history. En deze uitdeindende grote markt waarin wij leven, blijkt nu, twintig
jaar na datum, een dode vijver. Hier stroomt de geschiedenis evenmin. We
leven omkapseld door een zelfde logica van expansionisme. “De logische,
ethische stijl hier is een indiffirente rangschikking van alle dingen in een
homogene ruimte” schrijft Sloterdijk. Hier hebben we stilstaand brak water,

een lauwe stank die opstijgt van onderaan de broekspijpen. En af en toe de kreten en het geschreeuw die als pijlen van de andere kant tot in onze oren worden geschoten.

Daarom deze metselvariaties, om hier, in de woestijn van de werkelijkheid muurtjes op te trekken, dammen aan te leggen, zodat de geschiedenis kan stromen. Het enige wat ik kan is blijven proberen om op papier en toneel, die arme, lege, altijd marginale naakte scene, plaats te ruimen voor iets werkelijks. Terwijl buiten het spektakel voortraast. Plaats ruimen voor iets werkelijks, ziedaar een mooi programmaatje. Maar wat betekent dat, iets werkelijks? Gaat het dan over een passie voor het Reële, een Lacaniaanse “passion du Réel”? Maar is die passie voor het reële wel op een andere manier te beleven dan in de omhelzing van de lens waarmee je naar de werkelijkheid kijkt?

Badiou schrijft in zijn “Le siècle” dat de passie voor het reële is de passie is die de hele twintigste eeuw heeft gekenmerkt. Het was de passie om valse kopieën van de werkelijkheid te ontmaskeren, om haar imitaties te discrediteren, om

de illusoire spiegels te deconstrueren. Het is deze passie die geleid heeft tot de twintigste eeuwse avantgardes, zowel de politieke als de artistieke. Het is ook deze passie die een zuiveringslogica in gang heeft gezet, zowel in de artistieke als in de politieke avant-gardes: alleen op de totale vernietiging van het verleden kan het nieuwe verschijnen. De passie voor het reële werd een zuiveringsnachtmerrie. Het heeft zijn tijd geduurd, zijn lijken en trauma's gekost, om erachter te komen dat de mens geen toegang heeft tot zoiets als het zuiver reële. Dat betekent dat de rol van de verteller in de 21ste eeuw een andere is dan die in de 20ste eeuw. Ik speel met gemaskerde interpretaties van het reële. Ik weet dat de kracht van fictie niet fictief is.

Ik kijk naar Rosa. Ze ligt tegen de gevel van de Aldi op de straatstenen. Ze snurkt. Uit haar romp komen met ieder ronkend geluid kleine belletjes schuim. Ik denk opnieuw aan Peter Sloterdijk, "Het vrolijke denkbeeld Schuim stelt ons in staat het premetafysische pluralisme van de wereldscheppingen post-metafysisch in ere te herstellen. De ene bol is dood, leve het schuim". Rosa zou best wel eens een bad kunnen gebruiken. Rosa is een spook. Het spook is niet enkel een geest uit een vroeger tijdperk die ons komt herinneren aan een erfgoed, een verleden. Een spook is niet dood en niet levend, het brengt het fantasmatische in de politiek, en helpt ons misschien de publieke ruimte van vandaag te begrijpen. Spoken zijn uit elkaar vallende stemmen die komen soufleren, ons bewustzijn komen scherpen. Krachten uit het verleden controleren het dagelijks leven op een meer complexe en andere manier dan vaak door sociologen uit de doeken wordt gedaan. Ik denk aan wat Bolano in 2666 Boris Jelstin laat zeggen, de uw

bekende charmezanger, de man die de Russen de wetten van vraag en aanbod bijvraagt. Gezeten op een gigantische wcpot met een borreltje in de hand spreekt Jeltsin: “Ik zal je uitleggen wat de derde poot van de menselijke tafel is. Ik zal het je uitleggen. En laat me daarna met rust. Het leven is vraag en aanbod, of aanbod en vraag, alles beperkt zich daartoe, maar op die manier kan een mens niet leven. Er is een derde poot nodig om te voorkomen dat de tafel het begeeft en op de vuilnisbelten van de geschiedenis belandt, die op haar beurt voortdurend op de vuilnisbelten van de leegte belandt. Dus prent het u goed in. Dit is de vergelijking: aanbod + vraag + magie. En wat is magie? Magie is epiek en ook seks en dionysische nevel en spel.”

Het bouwen van een muur met spoken, ficties en vertellingen is een utopische daad. Een vrijwillige, zelfbewuste utopie. Deze verhalen creëren een utopische enclave. Een vreemd lichaam in het sociale, een stasis in het differentiatieproces. Hier, in de wereld van mijn vertellingen, zijn kijker, lezer, schrijver en personage samen voor duur van het verhaal buiten het bereik van het sociale gebeuren. Dat is de paradox van deze metselvariaties: ingaan op de roep van onze tijd, door Sloterdijk samengevat in de zin “Escape from escapism”, betekent dat je hier terecht komt: in deze utopische enclave vinden wij elkaar. In deze ruimte getuigen wij tegelijk van onze politieke machteloosheid en tegelijk van ons vermogen nieuwe beelden van het sociale uit te werken en uit te proberen. De utopische enclave die deze metselvariaties voor beginners opricht heeft geen politiek departement, heeft geen leger dat zich toelegt op de realisering van haar fantasmes en wensdromen. Hier, in deze mentale ruimte binnenin de sociale ruimte klinken stemmen, spoken, die ideologisch en alledaags, grotesk en poëtische, teder en verschrikkelijk kunnen zijn. Het is een plek die de schijn van de eeuwige

onveranderlijkheid behekst met kritische negativiteit, met afwezigheid, ze maakt de werkelijkheid nat van afwezigheid. Ze maakt dat werkelijkheid zichzelf mist als werkelijkheid.

De utopische muur die deze metselvariatie bouwt is niet een muur die zich rücksichtslos op de werkelijkheid drukt als een programma of een stempel. Het is niet haar eigen model, maar het tekort, het brandmerk van een subliem gemis, dat de deze enclave op de werkelijkheid drukt. Deze muur wil een utopische impuls aan de oppervlakte laten komen. Dat is geen politiek revolutionaire praktijk, niet eens omdat ik geen politiek laat staat strategisch

talent heb, maar omdat onze tijd, hier en nu, daar niet toe bereid is. Het zullen niet wij, welstellende Vlamingen zijn die het revolutionaire moment zullen ontketenen, tenzij het iets met BHV en Vlaamse onafhankelijkheid te maken heeft maar dat is geen revolutie dat is zuivere vadsigheid. Een revolutie maak je niet, die gebeurt, en op dat gebeuren kan je je voorbereiden. Ik zoek nieuwe, ruimtelijke eenheden. Ik maak literaire sculpturen vanuit een utopische impuls die misschien die golf doorgeven. Ik heb geen programma dat ik wil gerealiseerd zien. Het utopische verhaal is geen pastorale idylle, het is niet het uittekenen van blije gezichten, dromerige landschappen en straten zonder stront: dat alles is niet meer dan een blauwdruk voor het comfort van de nieuwe bourgeoisie. De utopische groteske zoals ik ze betracht is eerder een diagnosticerende interventie. Ze bezweert, elimineert, castreert en laat zingen tot wie weet bijvoorbeeld de porseleinen kast ervan barst.

Een verhaal, een stuk, of noem het een literaire sculptuur creëert een imaginaire enclave binnenin de reële sociale ruimte. Met andere woorden: de mogelijkheid van een utopische ruimte is het gevolg van een ruimtelijk en sociale differentiatie, een afbakening, een muur.

De muren van deze enclave zijn van een andere substantie dan een muur van steen en beton. De muur van deze enclave heeft de zwakte van een belofte. Een belofte van een verschrikking of van een alternatief, een belofte van een herinnering of een belofte van een vergeten, maar een belofte. “Het geheugen van de wil” noemde Nietzsche de mogelijkheid van de mens een belofte te maken, en hij zag er meteen het enige onderscheid in tussen mens en dier. Binnenin de utopische enclave die deze metselvariëaties bouwt, woont de belofte, het vermogen te beginnen, altijd opnieuw te beginnen in eindeloze

processen. Daar is de enige kans dat we geen slachtoffers zijn van automatische noodzaak. De belofte die zich afspeelt in deze enclave, moet als een geïsoleerd eiland blijven, een eiland van enkel interne zekerheid, middenin een oceaan van onzekerheid. Zodra een belofte misbruikt wordt om de toekomst voor eens en voor altijd vast te leggen, een weg uit te stippelen die in alle richtingen naar zekerheid leidt, verliest de belofte haar kracht en doet ze zichzelf te niet.

Het bouwen van een muur van steen en beton daarentegen is een bekentenis. Het is de bekentenis dat je utopie gefaald heeft als utopie, dat het haar werkzaamheid heeft verloren als vitaliserende kracht. De Berlijnse muur was niets dan een krachtige onderstreping van de vaststelling dat de concretisering van het marxisme gefaald heeft. En van zodra dat gebeurt moeten er belangen worden veilig gesteld. In 2002 nam de Europese unie een schaamteloze beslissing die vreemd genoeg nog steeds weinig ophef maakt: er werd besloten om een muur te bouwen en een Europese grenspolitiemacht op de been te stellen om de unie te beschermen tegen de immigratiestroom. Wat zegt deze maatregel anders dan dat de Europese leiders zich er langzaam van bewust geworden zijn dat het laatkapitalistisch model, de liberale democratische principes waarop zij Europa wilden enten, falen, te kort schieten? De globalisering die zij voorstaan is niet universaliseerbaar. We hebben muren nodig want aan de andere kant wil het niet vloten. Ze komen met vloten naar ons. Het welvaartsmodel dat zwaait met universele rechten van de mens en globalisering van de vrije markt principes is dan toch niet universaliseerbaar, globaliseerbaar: we moeten muren bouwen om de idee vast te houden, een muur die het oog afschermt van het eigen falen, van hoe

onze utopie verkrijgt waar we bijstaan. Dat is het sprookje van de globalisering: het eindigt in de bouw van muren van beton.

De liberale democratie is identiek aan stagnering. De enige actie die ze onderneemt is reageren op verzuchtingen van populistisch rechts, de kretologie van de Winter, Wilders, en co vertalen zij in een acceptabele, liberale taal. De visie die je hoort uitspreken zijn vertalingen van de idee dat de populistische haat tegen de immigranten verwerpelijk is maar we moeten wel erkennen dat ze problemen aan de orde stellen die wij liberaal democraten dan nu op een beschaafde manier gaan aanpakken. En de daden die daaruit volgen resulteren steevast in het dicht nijpen van de grenzen, het verstevigen van de muur rond fort Europa.

Dat is het dan. We kennen niets dan troebele lauwheid. Wat me verlamt, wat me verwart is dat alles rustig op zijn plaats blijft. Niet de inwijkeling, de vreemde, de barbaar is huiveringwekkend, het is de vaststelling dat hetzelfde vaststaat. Het volstrekt gelijkende is honderd keer griezeliger dan de man met de tulband.

En dan nu: wie waagt de waanzin van een beslissing? Een revolutionaire sprong in het ongewisse, zonder garantie voor wat de uitkomst biedt. “On attaque et puis on verra” was de slagzin van Napoleon, en er gaat een onwaarschijnlijke, onheilspellende aantrekkingskracht van uit.

Hoe zit het met de revolutionaire daad? De sprong die nodig is, de sprong die zelf de coördinaten wijzigt van de context van waaruit de sprong gemaakt wordt. Zo’n sprong waarin de daad van het springen zelf schept de condities voor haar legitimering?

En er is geen garantie tegen de mogelijkheid van een exces. Het risico moet worden genomen, toen de Berlijners op straat kwamen, en scandeerde: “Wir sind das Volk”, hadden ze geen enkele garantie dat er niet op hen zou worden geschoten. Integendeel, het drama op het Tiananmen-plein lag nog vers in het geheugen, het geweld van de Stasi had zich jaren aan een stuk verfijnd, maar ze waagden de gok, ze maakten een kierkegaardiaans sprong.

Maar zijn we bereid zo'n risico te nemen, ben ik zelf daartoe bereid? Is het revolutionaire verlangen niet verwant aan de verlokking van het fundamentalisme? Van de spong in het geloof waarin het denken wordt opgegeven en je je toevertrouwt in de handen van de gebeurtenis, de verabsoluteerde goddelijke, historische gebeurtenis?

Op dit moment staat zoiets in Europa zeker niet te gebeuren. Als onze opel pruttelt sputteren we tegen, tot zover het revolutionaire flegma. We zijn nog te zeer afgeschermd om de noodsituatie in te zien, de noodsituatie waarin de liberale democratie zich bevindt. Ik ook niet, ik ben niet bereid te springen. En als ik spring, dan spring ik twee keer. Zoals Mozes die twee keer op de rots klopt vooraleer er water uitstroomt. Waarom klopt zelfs hij, Mozes, eigenlijk twee keer, waarom niet één flinke tik en de kracht van het geloof verandert de rots in een bron? De Franse filosofe Hélène Cixoux heeft daar een prachtige verklaring voor: Mozes moet twee keer op de rots kloppen, dat is de gekwetste voorzichtigheid van het denken, dat is de verscheurdheid en de ontdubbeling van het denken, “ce double coup de Moïse”, schrijft ze, “ce coup qui dure une dixième de seconde, c'est le doute, le il n'y a pas de fois sans doute. La fois c'est deux fois.”

Klop klop.

In juni 2009 deed een medewerker van een ziekenhuis in Berlijn een eigenaardige ontdekking: een onthoofd lichaam van een vrouw, op sterk water.

Onderzoek wees al snel uit dat dit lichaam is van Rosa Luxemburg. Het lichaam dat begraven ligt in Friedrichsfelde is niet het hare. Haar vermoedelijke lichaam was zwaar toegetakeld pas een maand na haar dood teruggevonden, de grafdelvers hadden een kaartje aan de teen gehangen: “de twee benen van deze vrouw zijn even lang”. Waarom deze mededeling? Het is altijd een raadsel gebleven tot nu: Rosa Luxemburg had een wat aparte fysionomie, haar ene been was langer dan het ander, de misgroeiing begon vanuit haar heup. Door op te merken, “de twee benen van deze vrouw zijn even lang” drukten de grafdelvers hun twijfel uit over de ware identiteit van dit lichaam waarvan moest worden aangenomen dat het Rosa Luxemburg was.

Rosa Luxemburg, met haar korte beentje en haar scheve heup en haar onthoofde romp, kwam die dinsdagavond binnengewandeld in de parenclub aan de Kortijksebaan. Ze was alleen, ze wou eens op verkenning gaan. Terwijl dames en heren aan glaasjes campari nippen ziet ze door een kralengordijn een achterkamertje. Ze besluit eens te gaan piepen. Negen kronkelende lijven glijden in en uit elkaar, smeren elkaar onder de crèmes, likken elkaar terwijl er traag gekir klinkt als van een duif die te veel heeft gegeten. Rosa vraagt “excuseer, wat mag hier de bedoeling van zijn”. Maar niemand antwoordt, dit

is het rijk van de daad, niet van het woord. Een hand gaat tussen haar benen en lapjes dood vel vallen op de fluwelen kussens. Een man riekt aan zijn hand, lacht, “hmm sterk water”, en begint Rosa tussen de benen te likken. Rosa vraagt verbaasd “hallo daar, wat moet dat?”, maar de man zijn mond, zijn hele spraakorgaan, verdwijnt in het goed geconserveerde vlees van haar muis. Zijn lippen, zijn tong, zijn neus schuiven in haar scheve heup. Haar beenderstelsel heeft niet meer de stevigheid die van een jonge dame verwacht kan worden en omdat de man doortastend wringt en duwt verdwijnt al gauw zijn hele hoofd in haar vagina. “Wat moet dat?” vraagt ze. De man bemerkt dat hij zich in een benarde positie heeft genesteld en roept of iemand het licht wil aandoen. Niemand hoort hem, de dolfinmuziek staat te luid en het weeïge gekerm overstemt iedere roep om licht. De man spartelt met zijn benen, stampet in het rond en bederft zo het plezier van zijn medelichamen. Die merken de bijzondere situatie op en proberen de man een handje te helpen door aan zijn benen te trekken. Tevergeefs. Een gezette dame van begin in de zestig vindt het aanblik niet prettig, iedere blik trouwens die niet op haar is gericht vind ze niet zo prettig, maar dit : een man die haar daarnet nog zo flink heeft gebekt is helemaal opgegaan in dat wandelend lijk zonder kop. Niet prettig. Ze doet haar kamerjas aan, sloft naar de bar en bestelt nog een campari rosé. Haar partners hebben intussen het licht aangedaan en trekken met man en macht aan de benen van de onfortuinlijke heer die helemaal is opgegaan in Rosa Luxemburg. Rosa zucht, “tjonge tjonge, wat een bedoening, kan het niet wat rustiger daar onderaan?”. Maar hij blijkt stevig vast te zitten. “Excuseer,” zegt ze, “maar het is niet omdat ik nu het eeuwige voor het tijdelijke heb gewisseld dat ik hier tijd voor heb.” en in een knip spant ze de spiertjes van haar vagina op, met een hevige schreeuw van de man tot gevolg.

“Recht jij, zielepoot!” Er is alleen een hol geluid te horen als van diep in een grot waarvan de toegang versperd is. Het vermaakt haar wel dat ze blijkbaar de heer tussen haar benen kan bedwingen eenvoudig door haar schaamspiieren te hanteren. “Snip!” zeggen haar spiertjes en de man schiet recht. Rosa op zijn schouders, zijn hoofd verdwenen in haar schaamstreek. Rosa, anders klein van gestalte, kijkt nu neer op de halfnaakte lichamen die glimmen van de oliën en de lichaamssappen. “Ik denk dat jullie me nu een woordje uitleg verschuldigd zijn”, declareert ze hoog van haar toren. “Wel euh... tja...”, niemand van het gezelschap die niet een beetje is geïntimeerd is. Een stevige bos rood schaamhaar als een woeste snor en daarbovenop het naakte lichaam van een al bij aantrekkelijk jong meisje. “Wat zoeken jullie hier?” Het gezelschap staat wat verlegen naar de blote tenen te kijken, “kom aan, leg me eens uit wat dit hier is?” “Wel dit is een parenclub en...” “Ja, dat weet ik maar waarom doen jullie dat?” De dame van zestig steekt een sigaret op, en dient de vrijpostige Rosa van antwoord: “omdat dat lekker is”. “Dat meen je niet. Zo gelukkig en voldaan zien jullie er niet uit.” repliceert Rosa. “Ik weet wat jullie kwelt, ik weet wat jullie dwingt en waar jullie weg van “lopen” had ik willen zeggen maar laat ik houden op waar jullie weg van lekken”. “Ik luister”, zegt een vinnig meisje met een buik als een rits vol piercings: “Dat het leven niet slechts een stompzinnige aaneenschakeling is van voortplanting en genot, van mijden van pijn en dood, dat is het meest traumatische. Dat is wat hier buiten deze muren wordt gehouden.” “Ah zo, waar houdt zich die wet dan op?” vraagt het ijzeren ritsmeisje. “Kom maar mee naar buiten.” antwoordt Rosa. “Haha, dat wil ik wel eens zien”, zegt notaris Van Boven, “kom, ik volg je, laat me dat eens zien...” “Goed”, zegt Rosa, “volg me.” Hier grijpt de hoerenmadam in, de uitbaatster van de club had nog rekeningen openstaan en

die wou ze niet ontbetaald laten. Ze rept zich naar de deur en zet er de grendel op. “Eerst betalen!” “Kom kom”, zegt Michelleke, accountmanager bij de KBC, “één keertje? We komen straks wel terug”. Waarop meteen Rosa als slaat ze een vlieg in volle vlucht neer: “Ik zweer jullie dat zodra jullie de wet gezien hebben niet meer terug willen, zelfs niet meer terug kunnen”. “Daarom juist!” Roept de hoerenmadam, “eerst betalen, ik heb hier nog 6 campari rosé openstaan, 8 Tuborgskes, en een halve fles cava”. Notaris van Boven voelt een revolutionaire drang in zich opkomen, dat was geleden van toen hij schachtmeester was op de doop van de eerste kanners rechten. Hij duikt achter de toog, grijpt een bak bier en gooit hem tegen de muur van het etablissement. Die bestond uit slecht gezette gyprocplaten en met één worp had hij er een gat in gegooid. De hoerenmadam protesteert luidruchtig maar de pret bij de half blote lijven kan niet op. Moest Rosa nog ogen hebben, ze zou ze nu bedekken, maar jammer genoeg heeft ze ondanks jaren dood aan gevoeligheid niets ingeboet dus ze weet wat er gaande is. Het ijzeren ristbuikmeisje dartelt de folterkamer binnen, neemt er een tuig waarvan gelukkig alleen zij het gebruik kent en begint er het gat in de muur verder mee uit te hakken. Een halve minuut later is het gat groot genoeg dat iedereen er door kan, en elk van hen, tuk op hun wanhopige zoektocht naar iets transgressiefs, kruipt met stijf piemeltje en harde tepels één na één door het gat. Ze verzamelen op het grind van de parking. Rosa zucht. Ze trekt haar liesspieren samen en de man die nog altijd braaf met zijn hoofd in haar vagina zit beweegt zich naar het gat, kruipt erdoor en zet zich bij het glimmende gezelschap op de rood verlichte parking. “Komaan Rosa, show us the way!” “Akkoord, als je erom vraagt, volg me,” en ze stuwt haar mannetje de straat op. En Rosa op kop, zo letterlijk heeft ze nog nooit op kop gelopen als

vandaag, loopt de straat in, langs carpetland en Brantano, over de pechtstrook met achter haar aan een van oliën lekkende stoet swingers samen opweg.

“Dus jullie willen de traumatische ervaring dat het leven geen stompzinige aaneenschakeling van geboorte en genot is aan de lijve ondervinden?” “Jaa jaa,” roepen ze in koor, “lekker! Au ! ja ! ja! Doe me pijn, dat ik iets voel! Iets werkelijks! De harde waarheid!” “Oh arme aardwormen” zucht Rosa hoog boven hen verheven. Het verkeer dat anders op deze expressweg voorbijraast vertraagt, er ontstaat een kijkfile, raampjes worden opengedraaid en heren roepen allerlei schuins naar de schaars geklede dames van het gezelschap. Een bestelwagentje van een telecombedrijf zet zich aan de kant: “moet ik hier misschien een aansluitingske komen arrangeren?” “Kom”, roept notaris van Boven, “kom met ons mee, mevrouw Rosa Luxemburg gaat ons laten huiveren, ze belooft iets traumatisch! De waarheid van alle dingen, dat wat was, wat is en wat zal zijn!” “Super” zegt de Ronny van telenet, “Count me in! Ik heb een hele dag digiboxkes rondgereden, ik kan wel iets stevigs gebruiken”. En al gauw stopt ook een monovolume gezinswagen, een Duitse truck, en binnen het kwartier staat de expressweg stil. Overal achtergelaten auto’s, en de stoet achter Rosa zwelt aan tot een kolkende rivier. Sommigen lopen in polonaise, andere alleen en op hun tippen om al een glimp op te vangen van wat volgens het gerucht hier beloofd wordt. Rosa, nog steeds gezeten op de schouders van de man met zijn hoofd in haar vagina, krijgt het toch wat benauwd als ze even achterom kijkt. “Dat is verdomd lang geleden dat ik nog zo’n massa op de been heb gekregen” zegt ze tegen zichzelf, maar ze is vastbesloten niets van haar aarzeling te laten zien en ze zet een Russisch marslied in, wat al gauw in verbasterd Vlaams wordt overgenomen. Verbazend hoe iedereen dat lied kent, Rosa kent natuurlijk de night of the

proms niet waar al deze volgelingen de ziel uit het lijf komen zingen. Deze mensen hier achter haar, realiseert ze zich, hebben wel hoge verwachtingen. “Honderd jaar geleden had ik een plan, ik had de mond vol van Marx en klassenstrijd, en ik wist dat de revolutie de waarheid en de weg was. Maar nu, wat moet ik hen nu tonen?” Ze draait zich om, rommelt met haar buik en buldert: “Dat er waarheid is! Dat er waarheid is, dat is de verschrikking en de terreur, dat is het brandmerk waarvan we vluchten!” “Toon ze ons !” klinkt het uit de massa “Laten zien! Laten zien!” En één iemand begint te zingen van tetten bloot tetten bloot maar die wordt onmiddellijk door de omstaanders afgestraft, dit gaat over iets anders, Rosa gaat ons iets wilders, huiveringwekkenders laten zien, “Rosa rosa rosam, Rosae rosae rosas Rosarum rosis rosis! Toon ze ons, Rosa, uw verschrikkelijke waarheid!” Ze antwoordt niet, want ze heeft geen antwoord. Ze denkt “ik moet snel iets verzinnen”, geen flauw benul heeft ze maar ze draait rechts een straat in en wandelt stevig door.

Ze komt aan op een groot plein in een gemiddelde stad. Ze stelt vast wat ze al weet: het is een marktplein. En daar in het midden, daar waar we een steen op de grond hebben gelegd, en daarbovenop nog één. Rosa staat voor de muur, de muur die wij gemetseld hebben. De blinde muur waarnaar we keken en waar de Mauerschau begon, de blik op het buiten, de blik die Rosa hier heeft gehaald. De menigte achter haar sluit aan, duizenden mensen staan achter en rond haar. Rosa heeft zweethandjes. Zij heeft gezegd dat er een wet is die waarheid is, nu komt het erop aan. “Is het hier? Is het hier?” roepen ze “Til mij op de muur!” beveelt ze. En meteen helpen zes mannen Rosa en haar onderman de muur op. Daar staat ze dan. Alle ogen op haar gericht. De menigte wordt stil. Alleen een zuchtje wind in de donkere nacht. “Wat zie je

Rosa? Zie je het, laat het ons zien?” En Rosa stamelt, ze krijgt nog niets gezegd, het duurt te lang voor de menigte en ze willen ook zien wat zij ziet en ze beginnen in de muur te hakken. Rosa knikt ze zegt niets, ze weet dat deze muur waarop zij nu staat enkel diende om hier te geraken, en nu ze hier is, nu ze ziet wat ze ziet, mag die vernietigd. En terwijl de menigte begint te kappen tot er langzaam niets meer van de muur overschiet begint Rosa te spreken.

“Ik zie niets.” zegt ze en meteen wordt het stil. “Ik zie een leegte en ook dat niet. Ik zie niets. Ik zie hoe niets verdwijnt in niets zonder iets, ik zie een woestijn een veld van konijnen kinderen en drukte, ik zie een kale verlaten plaats vol mensen vol verwachting vol dood de leegte in een zucht, het is niets, het is niets, ik zie geen troost en geen schoonheid, ik zie niets, hier is niets, het is niets, ik zie hoe ik dat graag zie, ik zie hoe ik dat bemin ik zie hoe ik daarvan begin opnieuw en ik begin opnieuw, opnieuw ik begin, ik bemin.”

En dat waren haar laatste woorden, samen met deze laatste klanken van haar verdween ze net als de muur in duizend en één stukken gehakt en verpulverd wegwaaiend in de wind. De menigte stond stil. In een mum was alles weg. Muur weg. Rosa weg. En in stilte ging iedereen terug naar zijn auto, zijn voordeur, zijn salon, of voorkeuken. En tot lang nadien, zelfs tot na de rest van hun leven, was er die onuitwisbare herinnering aan de mogelijkheid, de mogelijkheid van een begin.